

Girişimciliğin Keşfi ve Arz ve Talep Kanunu*

Israel M. Kirzner**

Geçen yazıda Avusturya iktisadının dinamik rekabetçi pazarların *girişimci* karakterlerine başvurarak arz ve talep kanunu anlayışlarını nasıl sunduklarını açıklamaya söz vermiştik. Kilit unsur, Ludwig von Mises *insan davranışı* olarak örneklendirdiği bireylerin alış ve satış kararıdır. Mises'e göre her insan oğlu bir girişimcidir. (Bkz. Ludwig von Mises, *İnsan Davranışı*, 3. Baskı, 1996, sf.252.) Avusturya görüşüne göre arz ve talep kanununun temelini teşkil eden o çok önemli piyasa dengesine yönelimden, işte bu girişimcilik unsuru sorumludur.

İnsan Davranışlarının Anlamı

Mises'in *insan davranışı* nosyonu kavram olarak klasik iktisatçıların iktisadi kararlar nosyonundan daha zengindir. İktisadi kararlar, neyin daha arzu edilir yada daha az arzu edilir olduğunu gösteren dizinle verilen alternatifler arasından en çok arzu edilenin seçimi olarak görülmektedir. Her iki alternatif de mümkün olduğundan ve sıralama karar aşamasından önce belli olduğundan, böyle bir karar verme, temelde matematiksel bir maksimizasyon alıştırmasına bir çözümden ibaret olacaktır. Sonuç önceden bellidir: Hangi kararın verilebileceği bağlamında bu açık değildir.

Öte yandan Mises'e göre insan davranışı, hem ulaşılabilir alternatiflerin belirlenmesini hem de hangi istenilirlilik sırasının adapte edileceğini içerir. Bu unsurların belirlenmesi kaçınılmaz olarak ekonomik birimi sonu belli olmayan belirsizliklere maruz bırakacaktır. Davranış, geleceğin sisli olması nedeniyle şu anda belirlenmesi gereken gelecek alternatifler arasında şu an için seçim yapmaktır. Mises'e göre insan davranışının bu yönü esas olarak girişimci olandır. Alternatifler ekonomik birimin girişimci hayal gücü ve yaratıcılığı ve onun cesaret ve yürekliliği ile yaratılması gerektiği zaman, matematiksel uzmanlık bu alternatifler arasında maksimizasyon problemlerini çözmedeki uygun davranış seçme konusunda fazla yardımcı olamaz.

Girişimciliğin Rolü

Avusturya iktisadına göre girişimcinin rolü, analitik "bulanıklığa" rağmen - ya da daha doğrusu bu yüzden - pazar sürecinin sistematik özelliğinden sorumludur. ('Bulanıktır' çünkü hiç bir ekonomist belirsizlik altında müteşebbisin nasıl davranacağını bilemez.) İnsan davranışındaki girişimci unsurlar bağlamının ötesine gidersek, Avusturya iktisadi dinamik pazar sürecinde işadama-girişimci rolüne odaklıdır. Başarılı işadama-girişimci diğer pazar iştirakçilerinin henüz göremediğini görür; girişimci, bir fiyattan satın alıp daha yüksek fiyattan satabileceği fırsatları görür. Bu fırsatları göre-

** New York Üniversitesi'nde ekonomi profesörü.

bilmek için şunlar gerekecektir. a) üstün bir vizyon ve hayal gücü (çünkü daha yüksek bir fiyattan satabilmek muhtemelen gelecekte mümkün olabilecekti.) b) yaratıcılık (çünkü böyle bir fırsat kârının farklı yerde ve farklı bir formda satın aldığını satma şeklini alacaktır.)

Bu yüzden Mises insanoğlunu, kâr merkezli girişimci piyasa katılımcıları tarafından fark edilen ve kullanılan ve böylece yok edilen kâr fırsatlarını hızla fark eden bir girişimci olarak görür. Dinamik değişikliklerin olduğu dünyada yeni kâr fırsatları sürekli meydana çıkar ve bunları keşfetmemiz ve kendi çıkarlarımıza kullanmamız için özendiriliriz. Etrafımızda gözlemlediğimiz piyasa sürecini oluşturan, işte bu aralıksız yeniden yaratma ve girişimci fırsatların keşfidir.

Yeniden Gözden Geçirilen Arz Ve Talep Kanunu

Avusturyalılara göre arz ve talep kanunu basitçe bu daha kapsamlı dinamik ve müteşebbis tarafından sürüklenen piyasa süreci içerisinde sadece özel bir unsura bakıştır. Herhangi bir mal için alış satış fiyatları tarafından harekete geçirilen piyasa güçleri bir yandan teknoloji ve üretim ekonomisi, öte yandan da onu tüketmek isteyen potansiyel tüketiciler tarafından yapılandırılan fırsatları bulmaya ve kullanmaya yönelimlidir. Böylece üreticilerin üretmek, tüketicilerinde satın almak isteyecekleri miktarlar eş anlamlı olarak üretilecek, satışa sunulacak ve satılacaktır.

Örneğin, eğer bu malın şu andaki üretimi düşük ise bu demektir ki, potansiyel tüketicilerin ödemeye hazır olduğu maliyetten yüksek fiyatın daha altında bir maliyetten üretim yapmak için fırsat mevcuttur. Bu ekstra miktarı da üretmeye değer. Girişimci üreticiler bunu keşfetmeye eğilimli olacaklardır. Öte yandan doğrultusunda davranacaklardır. Eğer cari üretim çok yüksekse bu demektir ki; en azından bazı miktarlar için üretim maliyeti potansiyel tüketicilerin ödemeye hazır olduğu yüksek fiyatı aşacaktır; bu miktarlar girişimci hatasının sonucu olarak üretilmiş olacaktır. Girişimci üreticiler bu marjinal kayıpları keşfedecek ve üretimi azaltmaya yöneleceklerdir.

Piyasada rol alan girişimci güçler herhangi bir mal için piyasayı denge noktasına sürekli olarak iterler yani bu noktada a) üretilen miktar gerçekten üretmeye değer miktar kadar olacaktır ve b) bu mal için piyasa fiyatı da üreticilerin bu miktarı üretmesine değecek kadar yüksek ve tüketicilerin de bunu satın almasına değecek kadar düşük olacaktır.

Eğer piyasa şartlarında tüm dinamik değişiklikler durdurulursa, bu güçler, aynen geleneksel olarak formüle edilen arz ve talep kanununda olduğu gibi, arz ve talep eğrilerinin kesiştiği noktaya ulaşmaya yönelirler. Bu yüzden Avusturya iktisadi, arz ve talep kanununu konunun merkezine yerleştirdiği için, temelde klasik iktisatla aynı görüştedir. Fakat bu kanunun Avusturya versiyonunun tam piyasa bilgisi varsayımına (sonraki makalede görüleceği gibi standart iktisadi istila eden varsayım) dayanmaktan kaçınması konusunda biraz kafa yormaya değer.

Girişimci Piyasa Sürecinde Öğrenme ve Bilgisizliğin Rolü

Avusturyalı iktisatçı Hayek'in belirttiği gibi girişimcilik kavramıyla açıkladığımız piyasa süreci, öğrenme aşamasını anlamada da yararlı olabilir. Malların "doğru" mal miktarını, "doğru" fiyatını oluşturmak için piyasa eğilimleri doğrultusundaki işlem, piyasa iştirakçilerinin onların hatalı üretim yada yanlış satın alma kararlarına dayanan enformasyondaki hatalar yada farklı bulma eğilimleri sırasındaki bir seri adım olarak görülebilir. Üreticilerin mal üretme ve satma arzularını olduğundan fazla tahmin eden alıcılar, daha yüksek fiyat teklif etmeyi, gerçekte bunu ödemeye hazır oldukları halde, "yanlışlıkla" reddederler. Üretim isteğini daha az tahmin edenler, satıcılara üretimi teşvike ihtiyacı olandan "yanlışlıkla" daha yüksek bir fiyat teklif ederler. Alıcıların alım isteklerini fazladan tahmin eden satıcılar ise "yanlışlıkla" daha yüksek fiyat isterler (ve böylece gerçekte üretmesi gerekenden daha fazla mal üretirler.) Diğer katılımcıların davranışlarını daha doğru ve tam olarak değerlendirmeyi öğrenen piyasa iştirakçileri ve yüksek kâr fırsatlarını yakalamaya (girişimci kayıplarından kaçınmaya) yönelik girişimcilik hissi

tarafından sürdürülen piyasa süreci, fiyat-miktar denge bileşimine doğru yönelir.

Bu noktada iki sonuçtan bahsedilebilir; birincisi, tekrar vurgulamak gerekirse bu "kanun", yalnızca belli bir endüstri içinde değil, endüstriler arasında da sürekli olarak işleyen daha genel dinamik ve girişimci piyasa sürecinin sadece bir unsurudur. İşte bu kanunun anlaşılması, sosyal olarak etkin ekonomik sonuçlara ulaşmada serbest piyasanın rolünü daha iyi anlamak için çok önemlidir.

İkincisi, dinamik değişimin gerçek dünyasında sürekli olarak kesilen ve engellenen (ve sürekli olarak yeniden yaratılan) arz ve talep kanununun kapsamını belirtmek zorundayız. (Bu

piyasalarından belli bir mal piyasası üzerinde hareket etmeye zorlama şekli alma durumu bir dinamik değişimlerin tipik olarak diğer mal önceki paragraftaki yapılan gözlemi kuvvetlendirmektedir.)

Gelecek ay bu süreçte rekabetin ve anti-trust politikaların rolünü içeren özel bir içerik ile dinamik girişimci serbest piyasa sürecini tekrar inceleyeceğiz.

Bu makale, yazarın modern Avusturya iktisadının bazı temel unsurlarını anlattığı makaleler serisinin ikincisidir.

* *Ideas on Liberty*, February 2000.

Çeviren: Eymen Gürel

